

Rudolfas Šteineris

Rudolfas Šteineris (*Rudolf Steiner*, 1861-1925) – austrų filosofas, literatūrologas, rašytojas ir dramaturgas, menininkas, ezoterikas, antroposofijos pradininkas.

Jaunystė ir kūrybinis kelias

R. Šteineris gimė 1861 m. vasario 27 d. Austro-Vengrijos imperijoje, Murakikiraly (dabar Donji Kravelec Kroatijoje). Jo tėvas Johann'as dirbo Pietų Austrijos geležinkelyje telegrafo operatoriumi. Motinos mergautinė pavardė Franziska Blie. Per pirmuosius du Rudolfo gyvenimo metus šeima kėlėsi į kitur du kartus: iš pradžių į Modling'ą netoli Vienos, o vėliau Pottschach'ą, esantį Alpių prieškalnėse dabartiniame Burgenlande.

Būdamas guvaus proto, berniukas jaučia potraukį tiek gyvai gamtai, kuri ypač žavi jo aplinkoje, tiek mašinų pasauliu, kurį stebi geležinkelyje, malūne ir vietos fabrike. Tačiau jam nesvetimas ir abstraktus mąstymas; ir 9 m. amžiaus jau rimtai nagrinėja geometriją.

Tėvas norėjo, kad jis būtų geležinkelio inžinierius, todėl berniukas, puikiai išlaikęs egzaminą, 1872 m. įstoja į realinę mokyklą. Čia nesutelpa į mokymo programą ir 12-13 m. amžiaus mokosi analitinę ir braižomąją geometriją, trigonometriją, diferencialinį ir integralinį skaičiavimus. Savarankiškai nagrinėja istoriją, o 14 m. amžiaus perskaito I. Kanto "Grynojo proto kritiką". Jau šiuo metu padaro svarbų atradimą, gerokai jį nustebinusį – pasirodo, kad ne viską, ką jis mato ir suvokia, mato ir suvokia kiti.

Šeimai turint skurdžias pamokas, su pedagogų tarybos rekomendacija, užsiiminėja su žemesniųjų klasių mokiniais bei bendraamžiais. Kartu papildomai mokosi graikų ir lotynų kalbų, kas vėliau jam leidžia užsiiminėti su klasikinės gimnazijos mokiniais. Baigęs su pagyrimu mokyklą, parduoda vadovėlius ir, už gautus pinigus, perka didžiųjų vokiečių idealistų kūrinius ir, prieš studamas I universitetą, skaito Fichtės, Hėgelio, Šelingo ir jų mokinių veikalus.

1879-1883 m. Vienos technikos universitete studijuoja matematiką, fiziką, chemiją ir mechaniką, o taip pat geologiją, biologiją, botaniką ir zoologiją. Kartu klauso vokiečių literatūros ir filosofijos paskaitas. Toliau verčiasi privačiomis pamokomis, aktyviai dalyvauja įvairiuose literatūrinuose ir filosofiniuose būreliuose, seka meno (muzikos, tapybos, architektūros) įvykius.

1882 m., vienas dėstytojų (K. J. Schroer'is) rekomenduoja R. Šteinerį profesoriui Joseph'ui Kurschner'ui, Gėtės veikalų redaktoriui "Vokiečių nacionalinės literatūros" leidykloje. 21 m. amžiaus R. Šteineris rengia spaudai kelis Gėtės gamtamokslinių kūrinių tomus, rašo įvadinius straipsnius, pastabas ir paaiškinimus. Kartu išleidžia ir savą veikalą "Pažinimo teorija Gėtės pasaulėžiūroje". Vėliau tampa "Vokiečių savaitraščio" redaktoriumi, kas leidžia labiau prisiliesti prie Austrijos politinio gyvenimo, paskatina domėtis politine ekonomija ir K. Marksu bei jo pasekėjais.

Savo autobiografijoje R. Šteineris rašo, kad tada, 21 m. amžiaus, traukinyje iš namų į Vieną, susipažino su žolių rinkėju, paprastu valstiečiu F. Kogutski, kuris apie dvasinį pasaulį kalbėjo "kaip kažką, turintį savo nuosavą patirtį". Jis Šteinerį pristatė asmeniui, kurį Šteineris įvardijo tik kaip "mokytoją", turėjusį didelę įtaką jo tolimesniam tobulėjimui ir, atskiru atveju, skatinusiam studijuoti Fichtės filosofiją.

Pragyvenimui lėšų prisiduria mokytojaudamas – visuose lygiuose ir beveik visų dalykų, įskaitant pagalbą aspirantams rengiant daktarines disertacijas. Gyvenimas iškelia sunkų pedagoginį uždavinį. Jį rekomenduoja 4 berniukų šeimai, kurių tris turi parengti pradinei mokyklai ir padėti toliau, o ketvirtą atiduoda visiškai jo globai, nes jis, fiziškai ir psichiškai atsilikęs (sirgo hidrocefalija), nesugebėjo mokytis. 6 m. Šteineris praleido toje šeimoje ir jo pastangų dėka ligotas auklėtinis ne tik visiškai pasveiko, tačiau ir baigė gimnaziją, o vėliau institutą ir tapo gydytoju.

1888 m. R. Šteineris pakviečiamas į Veimarą, Gėtės ir Šilerio archyvą dirbti Gėtės mokslinių darbų redaktoriumi rengiamam pilnam Gėtės kūrinių leidimui. Čia dirbo iki 1896 m. Per tą laiką Rostoko universitete apgina daktarinę disertaciją (1891, apie Fichtės ego koncepciją), paskelbia apie 100 įvairių straipsnių ir veikalų įvairiose srityse: filosofijos, mokslo, literatūros teorijos, dramaturgijos, teatro apžvalgų, biografinių apybraižų, o taip pat veikalus "F. Nyčė: kovotojas prieš savo laikmetį" bei "Gėtės pasaulėžiūra". Kartu bendradarbiavo leidžiant A. Šopenhauerio bei Jean Paul raštus.

1894 m. išleidžia "Laisvės filosofiją", kurią laiko savo tolimesnės veiklos pagrindu. Jis taip smarkiai skyrėsi nuo susiklosčiusių filosofinių normų, kad į jos pasirodymą neatsiliepė joks iškilus to laikmečio mąstytojas. Vėliau ja rimtai susidomėjo tik Teosofų draugijos nariai.

Šioje knygoje teigia, kad laisvė gali būti pasiekta asimptotiškai kūrybinio mąstymo pagalba. Mąstymas irgi gali būti laisvas poelgis ir gali išlaisvinti mūsų valia nuo instinktų ir išorinių poveikių. Esame laisvi, kai pilnai įsisąmoniname savo veiksmus: "*Būti laisvu, tai mąstyti savo galva – nesivadovauti kūno ar bendruomenės mintimis*". Gamta įgauna sąmonę žmoguje. Pati žmogaus sąmonė yra gamtos evoliucijos padarinys. Tad Šteinerio sąmonės samprata artima Solovjovo pažiūroms.

1896 m. Elizabetė Forster-Nyčė paprašė R. Šteinerį sutvarkyti [Nyčės](#) archyvą Naumburge. Tuo metu jos brolis jau nebuvo *compos mentis*. Vėliau R. Šteineris savo autobiografijoje parašė, kad Nyčės idėjos apie "amžinąjį sugrįžimą" ir Antžmogį ilgai liko jo mintyse.

Šiuo laikotarpiu R. Šteineris pasaulį suprato kaip nedalomą esybę, kurią, vienok, mūsų sąmonė skaido į jutimais suvokiamą apraišką ir formalųjį, suvokiamą mąstymu. Mąstymą laiko jutimu, kuris gali sustiprinti ir pagilinti kitų pojūčių perteikiamą informaciją. Taigi, jis neigia dualistinį suskaidymą į tikėjimą ir pažinimą, o kitaip, į dvasinį ir juslinį pasaulius. Jų regimas dualumas kyla tik iš mūsų sąmonės struktūros, atskiriančios suvokimą ir mąstymą, kurie yra du vienas kitą papildantys pasaulio sampratos aspektai, kurių nė vienas nėra pirmesnis.

1897 m. R. Šteineris persikėlė į Berlyną, kur tapo "Literatūrinio žurnalo" ir jo priedo "Dramaturgijos puslapiai" redaktoriumi. Pats dalyvauja dramos būrelyje ir stato pjeses, prieš vaidinimą paaiškindamas publikai jų turinį. Jo veikla žurnale nebuvo plačiai palaikyta skaitytojų, ypač po nepopuliaraus E. Zola palaikymo Dreifuso byloje. Žurnalas neteko nemažai prenumeratorių dėl Šteinerio draugystės su anarchistu J. H. Mackay. Jam teko palikti žurnalą.

Mokykloje darbininkams jis 5 m. dėsto Viduramžių, Prancūzų revoliucijos ir šiuolaikinę istoriją, 19 a. kultūros ir meno istoriją, bendrąją istoriją (nuo seniausių laikų), 19 a. antros pusės vokiečių literatūrą, religijos istoriją, anatomiją, paskaitas apie gyvūnus, 16-17 a. atradimus, kalbos pratybas ir pan. Sekmadeniais su mokiniais neretai vaikščiojo po muziejus, vasarą pasakojo jiems apie augalus ir aiškino apylinkių geologines ypatybes.

1899 m. jis vedė Anna Eunicke, su kuria vėliau išsiskyrė (ji mirė 1911 m.). Tuo metu jis pajuto Kristaus artumą – iki tol su krikščionyste turėjęs tik nežymų sąlytį. Tačiau jo krikščioniškas supratimas rėmėsi asmenine patirtimi ir maža bendrumo turėjo su tradicine religine jos forma. Jame pastebimi ir gnostiniai elementai. Anot jo, žmogaus evoliucijoje Kristaus vaidmuo svarbiausias:

"Kristaus asmuo yra svarbiausias visoms religijoms, nors jis vadinamas skirtingais vardais. Visos religijos teisingos tam laikmečiui ir kultūriniam kontekstui, kuriame atsirado. Mūsų laikais reikia ženkliai transformuoti krikščionybės istorines formas, kad jos atitiktų vykstančią žmonijos evoliuciją".

Vėliau, 3 dešimtmečio pradžioje suartėjo su liuteronų pastoriumi F. Rittelmeyer'iu, pradėjusį judėjimą, žinomą kaip "Krikščioniškoji bendruomenė". Šteineris ragino derinti religiją su minties laisve, labiau asmeninėmis tikėjimo formomis.

1899 m. prasidėjo ir posūkis jo veikloje, kai "Literatūros žurnale" paskelbė "Gėtės slaptą apreiškimą", kuris paskatino kunigaikščius Brockdorff pakviesti jį pakalbėti Teosofų draugijos susirinkime apie [Nyčę](#). Nuo tada jis reguliariai darė pranešimus teosofams. Šios veiklos metu vėliau susipažino ir su Marie von Sievers (Pabaltijo vokiete Marija Jakovlevna Syvers), tapusią jo antrąja žmona (1914 m.).

Antroposofija

Antroposofiją R. Šteineris apibūdino taip:

" Antroposofija – tai pažinimo kelias, skirtas dvasinio prado žmogui atvedimui prie visatos dvasinio prado... Antroposofijai – tie, kurie jaučia, kaip pagrindinį gyvenimo poreikį, tam tikrus žmogiškosios būties ir visatos klausimus, kaip kad žmonės jaučia alkį ir troškulį"

Savo epistemologiją jis ėmė iš Gėtės pasaulėžiūros, kurioje "Mąstymas... yra jutimo organas, nei daugiau nei mažiau kaip akis ar ausis. Kaip kad akis suvokia spalvas, o ausis garsus, taip mąstymas suvokia idėjas".

1900 m. R. Šteineris pradėjo skaityti A. Bezant vadovaujamoje Teosofų draugijoje, dalyvavo kuriant jos vokiečių sekciją, o nuo 1902 m. buvo jos generalinis sekretorius. Pats Šteineris šiuo laikotarpiu elgiasi nenuosekliai, tarkim, 1906 m. jis įstoja į dar vieną draugiją, Aukso šventyklos ordiną, kurioje aktyviai praktikuojami seksualioji magija, ir net vadovauja vienai jos ložių (Mysteria Mistica Aeterna). Tačiau pats Šteineris visai neigia savo ryšius su šiuo ordinu ir kitais panašiais dalykais, nors jo paskaitose minimas Christianas Rozenkeiceris.

Šiuo metu parašė kelias knygas apie dvasinį pasaulį, kurių pagrindinės temos:

- Žmogus kaip kūnas, siela ir dvasia;
- dvasinio tobulėjimo kelias;
- dvasingumo įtaka pasaulio vystymuisi ir istorijai;
- reinkarnacija ir karma.

Pagal Šteinerį, kosmosas persunktas ir nuolat tvarkomas nefizikinių procesų ir dvasingų būtybių. Žmogui būtina kūrybiškai su jais bendrauti. Išskiriami trys bet kokios dvasingos veiklos etapai:

- Moralinė intuicija – gebėjimas nustatyti etinius principus pagal aplinkybes;
- Moralinė vaizduotė – etinio principo realizacijos įsivaizdavimas;
- Moralinė technika – ketinimų realizacija, priklausomai nuo asmeninių sugebėjimų.

Tačiau Šteineriui buvo nepriimtinas E. Blavatskajos pasekėjų dėmesys anapusiniam gyvenimui, transo būsenoms ir vizijoms tik dėl smalsumo. Taip pat buvo įvairių spiritualistų peršamiems "dvasios materializacijos" bandymams, Tuo metu Marija von Sievers pakiša jam mintį savo mokymą dėstyti dramos forma. Ir 1912 m. teosofai susirinkę į metinį suvažiavimą, vietoje įprastos programos, išvydo girliandomis papuoštą salę, kurioje vyko poetų ir aktorių pasirodymai (Šteineris parašė 4 pjeses, kurias pats ir pastatė). 1912-13 m. jis pašalintas iš Teosofų draugijos, nes buvo krikščionis ir atsisakė pripažinti Jėzų Kristų vien tik pranašu (tuo metu teosofų lyderiai C. W. Leadbeater ir A. Besant skelbė, kad [Krišnamurti](#) lemta tapti nauju Kristaus įsikūnijimu). Kartu su Šteineriu Teosofų draugiją paliko ir nemažai jo šalininkų. Tačiau, teigdamas esąs krikščioniu, sukuria pratybas (apibendrintas "Slaptajame moksle" ir skirtose ankstesnių gyvenimų prisiminimui), neabejotinai besiremiančias Budos aštuoneriopu keliu. Daugelis kritikų laikė Šteinerį iš proto išėjusiu romantiku ir fantazuotoju – ypač, kai jis rimtai rašė apie dingusius Atlantidos ir Lemūrijos žemynus.

Tais pačiais 1913 m. jo žmona Marija von Sievers, M. Baueris ir K. Ungeris įsteigė Antroposofinę draugiją, kurią vėliau, 1923 m., R. Šteineris reorganizavo į Visuotinę Antroposofinę draugiją (VAD), kurios centras buvo Dornache, Šveicarijoje. Antroposofijos tikslas – parengti metodiką subtilioje

lygmens tyrinėjimams, nutiesti tiltą tarp religijos ir mokslo. Antroposofija įvedė naujas kryptis įvairiuose moksluose: sociologijoje – judėjimą už socialinę trejybę, pedagogijoje – Valdorfo mokyklą, gamtos moksluose – Gėtės pasaulėžiūrą, medicinoje ir farmakologijoje – antroposofinę mediciną (1921 m. įkurta Weleda farmacijos kompanija ir Wegman klinika Šveicarijoje), žemės ūkyje – bio-dinaminį žemės ūkį (remiantis 1924 m. skaitytomis paskaitoms žemdirbiams, kuriose aiškino apie žemės ir kosminių jėgų sąveiką, kurios centre - žmogus). Religijotyros srityje nustatė evoliucinius ryšius tarp praeities ir dabarties didžiųjų religijų. Išvysto judesio ir gestų meną, eiritmiją, kurią vadina "regima kalba" ir "regima muzika". Anot Šteinerio, kiekvieną kalbos (garsus, juoką, emocijas ir t.t.) bei muzikos (toną, intervalą, ritmą ir t.t.) elementą atitinka tam tikras archetipinis judesys ar gestas.

Vėlyvasis laikotarpis

Pirmas pasaulinis karas nutraukė jo dramaturginę veiklą. Jis įdėmiai stebėjo jo eigą ir aiškino apie jo priežastis, nurodydamas virš jo esančią antgamtinę jėgą. Daug pasisakė apie Rusiją, revoliuciją ir jos vadovus. Socialinių klausimų idėjas išdėstė peticijoje, kurią, tarp kitų, pasirašė ir H. Hesė. Socialiniai temai skyrė ir knygą "Link socialinio atsinaujinimo".

Apie 1919 m. R. Šteineris apibendrino savo pedagoginę patirtį ir, remiamas vokiečių fabrikanto E. Molto, įkūrė Valdorfo mokyklą, kurioje įgyvendinamas dvasinio žmogaus pažinimo mokymo principas. Šiuo metu per 60 šalių veikiančių Valdorfo mokyklų yra per 900. Šiuo laikotarpiu skaitė paskaitas mokslininkams, filologams, ekonomistams ir t.t. Paskutiniaisiais gyvenimo metais ypač daug dėmesio skyrė žmogaus likimui (karmui) ir reinkarnacijai.

1910-21 m. vadovavo pirmojo Gėteaniamo, antroposofinio centro ir kartu šventyklos, statybai Dornarche. Jo architektūra įkūnijo Visatos idėją, o medžių rūšys buvo parenkamos palei smuiku sandaros principą, kad apimtų visų menų vibracijas. 1923 m. sausio 1 d. (Naujųjų metų naktį) medinis Gėteaniamas buvo padegtas, naudojant arseną, ir sudegė. Jo vietoje pradėtas statyti antrasis, jau betoninis, Gėteaniamas (baigtas 1928 m.), kuriame šiuo metu yra VAD centras. Šveicarijoje jis priskirtas istoriniams paminklams.

R. Šteineris pasireiškė ir kaip architektas bei skulptorius. Jis suprojektavo 17 pastatų, kurių trys (įskaitant abu Gėteaniamus) yra minimi tarp žymiausių šiuolaikinės architektūros kūrinių. Tarp skulptūrų paminėtina 9 m. aukščio medinė "Žmonijos atstovė", sukurta kartu su skulptore E. Maryon (Gėteaniamė).

Nacionalsocialistų užsipuolimai ir 1923 m. Miuncheno "Aludės pučas" privertė A. Šteinerį palikti Berlyną ir pareikšti, kad tą atėjimas į valdžią kels didelį pavojų Europai. Tačiau Gėteaniamo netektis jį stipriai paveikė, jis ėmė silpti ir sirgti. Tačiau tebetęsė skaityti paskaitas (kartais net 2-4 per dieną). 1924 m. rudenį pasijuto visai blogai; paskutinė jo skaityta paskaita buvo rugsėjį.

R. Šteineris mirė 1925 d. kovo 30 d. Dornache, Šveicarijoje.

Santykiai su judaizmu

Amžių sandūroje parašė 7 straipsnius, kritikuojančius antisemitizmą ir garsesnius antisemitus vadindamas "kultūros barbarais". Be to, Šteineris pasisakė už žydų asimiliaciją su tautomis, kuriose jie gyvena, kas neseniai tapo kritikos taikiniu. 3 dešimtm. jį užsipuolė nacionalsocialistai, laikę, kad jo antroposofija nesuderinama su jų rasistine ideologija, ir kaltinę, kad yra pasidavęs žydų įtakai. 1919 m. jį užsipuolė nacionalsocializmo teoretikas D. Eckart ir net paskleidė įtarimus, kad tasai žydas. 1921 m.

A. Hitleris "Wolkischen Beobachter" laikraštyje apkaltino Šteinerį esant žydų įrankiu. Tad gali būti, kad nacionalsocialistai yra prisidėję prie Gétėanumo sudeginimo.

Tačiau kritikai kai kuriuos paties Šteinerio požiūrius įvertino kaip rasistinius:

- Kai kurių rasių ar etninių grupių apibūdinimas kaip atsilikusių ar pasmerktų išnykti;
- Atskirų rasių padėtis dvasinio vystymosi kelyje, ypač "baltosios" rasės ir atskiru atveju vokiečių tautos išskėlimas.

Tuo tarpu rasistus erzino tokios jo nuostatos:

- žmogus prigimtis yra aukštesnė už bet kokius rasinius, etninius, tautinius ar religinius aspektus;
- rasė ar etniškumas yra laikini aspektai, ne svarbiausi individui;
- rasės sparčiai praranda savo svarbą žmonijai.

Kūrybinis palikimas

Pilną R. Šteinerio raštų rinkinį sudaro per 350 tomų, neskaitant grožinės literatūros. Tik dalį savo palikimo Šteineris išdėstė raštu – daugiausia tai buvo paskaitos, kurių scenografuota apie 6000.

Pagrindiniai kūriniai:

- Tiesa ir mokslas, 1892 (daktarinės disertacijos pagrindu);
- Laisvės filosofija, 1894
- Gėtės pasaulėžiūra, 1897
- Teosofija, 1904
- Kaip pažinti aukštesnius pasaulius?, 1909
- Slaptojo mokslo apybraiža, 1910
- pjesės "Įšventino portalas" ir "Sielos pažadinimas" (1909-1913)
- Filosofijos paslaptys, 1914
- Apie žmogaus paslaptį, 1916
- Apie sielos paslaptis, 1917
- Mano gyvenimo kelias, 1925 (nebaigta autobiografija)

Medžiaga iš: http://www.lithuanian.net/minipedia/philosophy/r_steiner.htm